

СИДОРЕНКО Ю.В.

Студентка,

Київський національний університет будівництва і архітектури,

м. Київ

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ НОРВЕГІЇ В УПРАВЛІННІ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИМ ФОНДОМ

Вступ. На сьогодні широкого розвитку набувають такі поняття як заповідна справа та екологічна безпека. І досліджуючи ці поняття хочу зробити їх аналіз.

Україна характеризується наявністю високого природно-заповідного, рекреаційного та туристично-курортного потенціалу. В аспекті розвитку природно-заповідної справи в Україні станом на 1 січня 2023 рік сформовано мережу в кількості 8633 об'єктів і територій природно-заповідного фонду (ПЗФ) загальною площею 4,167 млн. га (6,9 % площі країни).

Мета. Дослідження структури та сучасного стану природно-заповідного фонду (ПЗФ) Норвегії, як приклада для розвитку.

Методи. Для вирішення поставлених завдань здійснено комплексний аналіз даних статистичної звітності та матеріалів Реєстру ПЗФ.

Стан вивчення питання, основні праці. Становлення і розвиток заповідної справи тісно пов'язані з розвитком людства. Стосовно України ці етапи розглядаються в працях М. П. Стеценка та Ф. Д. Гамора, є в працях С. М. Стойка, С. Ю. Поповича, О. В. Мудрака, А. А. Ковальчука, С.С. Поп, О. Ю. Клименка, Ф.Д. Гамора, В.І. Гетьмана та інших. Питання стосовно абсолютної заповідності чи європейської моделі гармонії людини і природи розглянуто у збірнику вибраних матеріалів «Заповідна справа в Україні: абсолютна заповідність чи європейська модель гармонії людини і природи?» за ред. М.П. Стеценка, Ф.Д. Гамора у Львові.

Проте, протягом тривалого часу у вітчизняній практиці переймалися, насамперед, зростанням кількісних показників заповідних територій, натомість питання щодо їх якості та контролю за додержанням вимог висвітлено не повною мірою.

Результати.

Правові основи організації, охорони, ефективного використання ПЗФ України, відтворення його природних комплексів визначає Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р.

У зарубіжній Європі налічується 280 національних парків, які в сукупності займають площу 11,8 млн га. За кількістю таких парків у першу п'ятірку входять Фінляндія, Швеція, Польща, Норвегія, Італія, а за розмірами займаної ними території – Норвегія, Італія, Великобританія. Так, у Норвегії функціонують 47 національних парків. У деяких з них є спеціальні центри активного відпочинку, а також розмічені маршрути для пішоходів і ночівлі, організованої як у готелях, так і в котеджах. У вразливих місцях вплив відвідувачів і туристів обмежується мінімальним вибором маршрутів і місць проживання. У Норвегії кожен має право вільного доступу до природи, у тому числі й на відвідування національних парків. [1]

Так, наприклад, в НПП Норвегії створені спеціальні центри активного відпочинку, прокладені маршрути для походів і ночівлі. У вразливих місцях вплив туристів обмежується мінімальним вибором маршрутів.

У Норвегії 47 національних парків, з них 40 - на материк, а 7 - на Шпіцбергені. Національні парки в Норвегії суворіші, ніж у багатьох інших країнах, і майже всі моторизовані транспортні засоби заборонені. Поширюється свобода кочувати, таким чином, дозволяється піші прогулянки, катання на лижах і кемпінги по всьому парку. Дороги розташовані за межами національних парків. Парки перебувають під управлінням Норвезького директорату з питань природокористування та місцевого губернатора округу. [2]

Принаймні 60% площі Норвегії займають гори, озера або болота (неорні землі, частина з них використовується як пасовища); 37% - ліси різних видів; і лише 3% ріллі. За оцінками, між 1900 і 2003 роками райони більше 5 км від інтенсивної будівельної діяльності в Норвегії зменшилися з 48% до 12%. [2]

Здебільшого національні парки відкриті для піших прогулянок, бігових лиж та кемпінгу. Більшість з них мають обмежену кількість нічних зупинок. [2]

На додаток до національних парків, уряд Норвегії визначив для охорони більші території. У ці райони входять 153 ландшафти, що охоплюють 14071 км²; 1701 заповідник, що охоплює 3418 км²; 24 національних парки, що охоплюють 21 650 км²; 102 природні меморіали та 98 менших заповідних територій. [2]

Мета норвезького уряду— збільшувати площу пзф. Він продемонстрував зацікавленість у збереженні морських екосистем, включаючи фіорди західних частин Норвегії та архіпелаг на південний захід від Осло. [2]

Процес формування мережі ПЗФ України тривав понад сто років. Він містив, як періоди активного формування природоохоронних територій, так і ліквідацію об'єктів ПЗФ, що, передусім, визначалося політикою влади щодо охорони природи. Відповідно до Закону України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Для Норвегії характерна система управління земельними ресурсами, що включає чотири підсистеми: права на землю; відносини, пов'язані з грошовою оцінкою землі; використання землі; розвиток інфраструктури. Зміст підсистем має такий вигляд. [3]

Підсистема використання земель включає: [3]

- контроль використання землі за допомогою прийняття схем територіального планування та правил використання землі на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- забезпечення дотримання планів та правил землекористування;
- розгляд та вирішення спорів у сфері використання землі.

При регулюванні земельних відносин зберігається нерозривний зв'язок всіх чотирьох підсистем, що відображається як у нормативному регулюванні, так і в організаційних механізмах управління земельними відносинами. [3]

Більшість ***природоохоронних зон*** в Норвегії створено на землях, що знаходяться у державної власності, а також в північних районах, які не мають великого значення для господарської діяльності. Не допускається включення до складу територій земельних ділянок, що особливо охороняються, з власниками яких не врегульовано питання користування такими ділянками. [3]

Врегулювання може здійснюватися у таких формах:

а) вилучення земель для державних потреб із виплатою компенсації та/або надання ділянки в іншому місці;

б) виплата компенсації за втрачену вигоду (у Норвегії, де власниками землі, покритої лісами, виплачуються компенсації за втрату доходу від лісогосподарської діяльності, якщо остання неможлива внаслідок введення природоохоронних обмежень на відповідній ділянці).

У будь-якому випадку, власники земель (земельних ділянок) сповіщаються про плани запровадження природоохоронних обмежень, що стосуються права власників. [3]

Плани природоохоронного управління – це галузеві плани природоохоронних територій і національних парків, які визначають рівень охорони та дозволене використання. Вони містять дрібномасштабне регулювання зонування, як правило, у масштабах 1: 100 000 або 1: 200 000. [4]

Механізми координації

Для сприяння координації всі державні органи повинні інформувати один одного на ранніх стадіях процесу планування про запропоновану політику. З метою сприяння вертикальній координації проводяться регулярні зустрічі між регіональними та місцевими органами влади.

Горизонтальна координація відбувається насамперед через процес планування регіональних планів і генеральних планів муніципалітету, до якого залучаються всі зацікавлені органи державної влади. [4]

Організація просторового та землекористувального планування в Норвегії [4]

Галузеві плани:

Національний транспортний план,

Галузеві плани,

Плани управління в охоронних територіях

- Охоплюють природоохоронні території (17% національної території, 25% включаючи Шпіцберген і Ян-Майєн)

- Визначення зони високого та низького рівня захисту

- Масштаб: 1: 200 000 або 1: 100 000

Висновки

Отже, 1992 р. розпочався період «ренесансу» заповідної справи в Україні й така тенденція зберігатиметься і на найближчу перспективу.

Для ефективного планування діяльності природоохоронної території важливо дослідити та чітко встановити всі загрози і чинники, які негативно впливають або можуть впливати на її функціонування.

Для ефективного управління і розвитку заповідної справи в Україні необхідні системні реформи та врахування успішного досвіду країн-лідерів, а саме Норвегії у даній сфері. Нас цікавить впровадження інновацій, сучасних наукових досягнень, принципів відповідальної соціальної політики у вітчизняному веденні ПЗФ.

У реформуванні ПЗФ для України цікавими є такі напрями: напрацювання інформаційних посібників, навчання і практичні тренінги з урахуванням світового досвіду, отримання технічного обладнання, жорсткий контроль за використанням природно-заповідних територій.

Основні проблеми розвитку заповідної справи в Україні на сучасному етапі, я пов'язую, передусім, із недосконалістю системи управління у цій сфері, низьким рівнем бюджетного фінансування, матеріально-технічного забезпечення, недостатнім розвитком спеціальних наукових досліджень, слабкою правовою відповідальністю за порушення режиму природно-заповідних територій та об'єктів.

Список літератури:

1. Сучасні аспекти дослідження природно-заповідного фонду. URL: https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2019-3_43-52.pdf

2. Природно-заповідний фонд Норвегії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%>

3. Стаття «Особливості земельних відносин в Скандинавських країнах» - журнал «Юридичні дослідження». URL: https://author.nbpublish.com/lr/article_10963.html

4. Land-use Planning Systems in the OECD: Country Fact Sheets - Системи планування землекористування в інформаційних бюлетенях країн ОЕСР, 2017, ст.161-165. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264268579-en>

5. УКРАЇНА Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/wwf_ua_rappam_express-rapid-PZF.pdf